
INGEBOEKT

Lees- en schrijftechniek

A. Wethlij : Lees- en schrijftechniek.
Heideland-Orbis, Antwerpen, 1985. Taalpocket

De taalpocket 'Lees- en schrijftechniek' is een praktische handleiding om teksten zo efficiënt mogelijk te leren lezen en om zelf nauwkeurige teksten te leren schrijven. Het is bedoeld voor leerlingen in het M.O., voor studenten in het H.O. en voor individuele gebruikers.

Hoewel voor die doelgroep al verschillende werken op de markt zijn, is deze taalpocket interessant omdat er een duidelijke en rijkelijk geïllustreerde link is gelegd tussen lezen en schrijven. Via een grondige analyse van goede teksten leert men verschillende tekstuele kenmerken kennen en onderkennen, die men dan ook tot stand kan brengen als men zelf een tekst schrijft.

De auteur beklemtoont dat lezen en schrijven geen kunst zijn maar een techniek. Iedereen kan dus proberen om die techniek te beheersen. De belangrijkste principes van de techniek gelden zowel voor het lezen als voor het schrijven van teksten. Fundamenteel in de methode van Wethlij is dat een tekst bestaat uit 4 essentiële bestanddelen (titel, inleiding, midden en slot) en dat men in elk van die delen een antwoord krijgt op een aantal basisvragen. De 4-deling en de basisvragen zijn grondig uitgewerkt en lopen als rode draad door het boek.

Wethlij toont aan de hand van volledige krante- en tijdschriftartikelen aan, hoe die 4-deling en die basisvragen terug te vinden zijn. Vervolgens legt hij uit hoe de essentie van een tekst in een samenvatting weergegeven moet worden en, in de laatste stap, hoe men zelf als auteur rekening moet houden met de 4-deling en de basisvragen.

In het eerste hoofdstuk over leestechiek schenkt de auteur aandacht aan de leesmethode. Hij maakt een onderscheid tussen oriënterend en grondig lezen. Oriënterend lezen is belangrijk omdat het de 4-deling van een tekst naar voren brengt. De auteur heeft het vooral over grondig lezen, omdat hij via een grondige tekstanalyse wil aantonen hoe een tekst wordt samengevat.

Wethlij geeft een definitie van de 4 essentiële tekstonderdelen (titel, inleiding, midden en slot) en van het voorwoord (sic) en geeft hierbij talrijke voorbeelden. Hij gaat kort in op het thema van een tekst, de alinea en de kopjes.

Wethlij presenteert bovendien een ideaal schema van basisvragen waarop de schrijver een antwoord moet geven en waarop de lezer een antwoord moet vinden. De basisvragen lijken op de topische vragen bij Drop en De Vries maar zijn systematischer in een schema gebracht. De auteur beperkt zich niet tot een opsomming van vraagwoorden maar verduidelijkt wat eronder begrepen dient te worden en hoe die vragen flexibel gehanteerd kunnen worden.

De lezer kan de antwoorden op de basisvragen gemakkelijker op het spoor komen als hij let op sleutelwoorden en signaalwoorden. Sleutelwoorden geven de kerngedachte weer en signaalwoorden geven, samen met de alinea-indeling, een indicatie van inhoudelijke samenhang.

In het tweede hoofdstuk bespreekt Wethlij de informatieve samenvatting en legt op die manier de link tussen lezen en schrijven. Hij beschrijft in 10 stappen hoe men daarvoor te werk moet gaan. Die theorie wordt omstandig toegepast op 5 artikelen. Wethlij geeft van elk artikel een gedetailleerde analyse, hij past de 4-deling toe, zoekt het antwoord op de basisvragen, bekijkt de alineabouw en de verbanden tussen de alinea's zoekt de sleutelwoorden en geeft tot slot een samenvatting van elk artikel. Op die manier kan men nagaan hoe zijn systeem werkt en kan men het zich eigen proberen te maken.

In het derde hoofdstuk is men voldoende gewapend om zelf een tekst te schrijven. Dat zorgt wel voor een aantal bijkomende problemen, zoals het afbakenen van het onderwerp en het zoeken van een titel. Daarna kan men a.h.v. de basisvragen een schema uitwerken.

Wethlij geeft toe dat zijn schema niet altijd volledig bruikbaar is en dat het zeker geconcretiseerd moet worden naar onderwerp en bijeengebracht materiaal. Wethlij bespreekt kort hoe dat laatste kan gebeuren.

Vervolgens wordt het schema uitgewerkt. Daarbij worden de teksteenheden duidelijk, aangezien elk antwoord op een basisvraag een alinea vormt. De auteur legt uit hoe zo'n alinea is opgebouwd en wijst op het belang van sleutel- en verbandwoorden. Als dat gebeurd is, zit de tekst grotendeels in elkaar en kan men aandacht schenken aan problemen op een lager niveau. Wethlij geeft daartoe enkele stilistische richtlijnen i.v.m. zinsbouw en woordkeuze. Tot slot bepaalt men de definitieve titel en verzorgt men interpunctie en spelling.

Het derde hoofdstuk wordt afgesloten met 11 artikelen die als oefenmateriaal dienst kunnen doen. Tot slot volgt een kort becommentarieerde literatuurlijst.

De vooropgestelde methode is een vorm van leren door denken. Wethlij geeft een aantal strategieën die gebruikt kunnen worden om te reflecteren over teksten. De bedoeling is dat men daar ook voordeel kan uithalen als men zelf schrijft en dat men de tekstkenmerken uit goede teksten zelf zal toepassen.

Het grote voordeel van de methode bestaat er dus in dat ze zowel voor lezen als voor schrijven bruikbaar is en dat ze een duidelijk uitgewerkte houvast biedt. Dat laatste geldt vooral voor het schrijven maar in mindere mate voor het lezen en analyseren van teksten.

De analyse van de in het boek opgenomen artikelen is niet altijd over-

tuigend ; soms zijn ook andere oplossingen mogelijk. Met enige goede wil kan men de analyse van Wethlij wel volgen maar het schema van basisvragen is zeker niet zonder problemen toepasbaar op alle teksten die men onder ogen krijgt.

Marie-Anne Baert, Nederlandse Taalkunde R.U.G., Blandijnberg 2, 9000 Gent.

Schrijfonderwijs

Leo Lentz, Jan Storm en Hans van Tuijl (red.) : Het schrijfonderwijs onder het mes, Stichting leerplanontwikkeling, Enschede 1986.

"Het schrijfonderwijs onder het mes" is een nieuwe publicatie van de Stichting Leerplanontwikkeling die tot stand gekomen is in het kader van een onderzoeksprogramma van de afdeling vakdidaktiek van de sectie Nederlands aan de KUN in samenwerking met het project taalvaardigheid in de basisschool.

Het onderzoek is opgezet vanuit de constataties dat veel vakinhoudelijke vernieuwingen niet echt gerealiseerd worden in de praktijk en dat, heel in het bijzonder het stelonderwijs zowel voor leerlingen als leraren problemen oplevert. Men wou achterhalen welke factoren een rol spelen bij de realisatie van vernieuwingen en vooral welke rol het denken en handelen van de leerkracht spelen in een vernieuwingssituatie. Daartoe is een school-etnografisch onderzoek opgezet. Zo'n onderzoek bestaat erin dat men via observatie in de klas en interviews met de leerkracht een minitieuze beschrijving maakt. Die beschrijving wordt geanalyseerd om na te gaan hoe een leerkracht in interactie met zijn omgeving zijn onderwijswerkelijkheid 'maakt'.

Op die manier komt men te weten wat er werkelijk gebeurt in de praktijk van alle dag en wat een mogelijke verklaring daarvoor is. Een van de belangrijkste bevindingen van het onderzoek is dat er heel vaak een discrepantie bestaat tussen wat echt gebeurt en wat de leerkracht wil of denkt dat er gebeurt. Wil men effect verwachten van een vernieuwing dan moet men rekening houden met die klaspraktijk en moet men ervoor zorgen dat de leerkracht de vernieuwingsboodschap correct interpreteert. Uit het onderzoek is immers gebleken dat vernieuwingen soms weinig effectief zijn en moeizaam gerealiseerd worden omdat de leerkracht niet begeleid wordt om de nieuwe voorstellen in zijn onderwijs in te passen. Het gevolg is dat hij datgene eruit haalt dat hij het interessantst vindt.

Een school-etnografisch onderzoek is dus relevant omdat het de mogelijkheid biedt te refleteren over de spanning tussen wat men in het onderwijs wil, kan en doet. Het geeft de leerkracht ook de gelegenheid om zijn eigen handelen van op een afstand te bekijken en te beoordelen en het biedt inzichten die helpen om gericht aan vernieuwing te doen.